

GÖRECELİ YOKSUNLUK ETKİSİ ALTINDA EŞİTSİZLİĞİN BÜYÜMEYE ETKİSİ

utamgac@etu.edu.tr, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
 Ünay TAMGAÇ, Yrd. Doç. Dr.

Özet: Bu makale, eşitsizliğin büyüme üzerindeki etkileriyle ilgili eski tartışmayı, büyüme modellerini sosyal ödüllerin rolüne ait nispeten yeni bulgular ve özellikle "Göreceli-Yoksunluk" (GY) kavramı ile genişleterek araştırmak için bir girişimdir. Çevresine kıyasla yoksunlaşmanın yarattığı hoşnutsuzluğa bir tepki, insanları servet biriktirme gayretlerini arttırmaları (daha fazla tasarruf ya da daha çok çalışmayla) olabilir. Böyle bir ortamda nispeten yoksun olmanın sonucu olarak büyüme etkisi gözlemlenebilir. Makalenin amacı GY sonucu artan çalışma gayreti ve servet biriktirme arzusunun eşitsizlik arttıkça beraberinde yüksek büyüme getirebileceğini göstermektir.

Bireylerin tüketimi sevip çalışmayı sevmediği klasik bir büyüme modelini, bireyin toplam servetinin bir fonksiyonu olarak ölçtüğümüz GY ölçütünü ekleyerek geliştiriyoruz. Bireylerin GY'a önem vermesi durumunda, emeğin fayda fonksiyonunda nasıl tepki verdiğine bağlı olarak eşitsizliğin büyüme arttırıcı ya da azaltıcı etkisi olabileceğini gösteriyoruz. Eşitsizliğin hangi koşullar altında yüksek veya düşük büyümeye dönüştüğünü ve GY endişesinin servet birikimini nasıl etkilediğini inceliyoruz. Model sonuçlarına göre büyüme ile servet eşitsizliği arasındaki ilişki belirsizliğini korumaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eşitsizlik, büyüme, sosyal statü, göreceli yoksunluk

EFFECT OF INEQUALITY ON GROWTH WITH CONCERN FOR RELATIVE DEPRIVATION

Abstract: We attempt to investigate the old debate of the effects of inequality on growth by extending the early growth models with the relatively new findings on the role of social rewards, particularly the concept of "relative deprivation" (hereafter RD). One response for the discontent of falling behind others might be for people to increase their effort to accumulate wealth (to save or to work harder). In such a setting we might observe a growth effect. Our motive is to show that increased effort to work and accumulate wealth as result of RD can lead to higher growth as inequality increases.

We extend a classical growth model where individuals like consumption and dislike work by the inclusion a concern for RD measured as a function of individual's total wealth. We show that when individuals are concerned for RD, inequality can either be growth enhancing or growth reducing depending on the response to the disutility from labor. We analyze the conditions under which inequality translates to higher or lower growth and how the concern for RD affects wealth accumulation. According to the findings the ambiguous result on the relationship between inequality and growth persists.

Keywords: Inequality, growth, social status, relative deprivation

1. GİRİŞ

Bu makale, eşitsizliğin büyüme üzerindeki etkileriyle ilgili eski tartışmayı, ekonomik büyümenin erken modellerini sosyal ödüllerin rolüne ait nispeten yeni bulgular ve özellikle "Göreceli Yoksunluk" (GY) kavramı ile genişleterek araştırmak için bir girişimdir. Çalışmamızda bireylerin GY'a önem vermesi durumunda, emeğin fayda fonksiyonunda nasıl tepki verdiğine bağlı olarak eşitsizliğin büyüme arttırıcı ya da büyüme azaltıcı olabileceğini gösteriyoruz. Eşitsizlik ve büyüme arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla GY kavramını içinde barındıran bir büyüme modeli oluşturuyor ve eşitsizlik, büyüme, GY arasındaki ilişkinin koşullarını ve mikro temellerini analiz ediyoruz.

Ekonometri, deneysel iktisat, sosyal psikoloji ve nörobilim çalışmalarından elde edilen bulgular, bireylerin kendilerini sürekli diğer bireylerle (kendi "karşılaştırma grubu"ndaki veya "referans grubu"ndaki bireylerle) kıyasladığını ve bu kıyaslamaların onların mutluluğunu ve davranışlarını etkilediğini göstermiştir. Örneğin bu gruptaki bireylere göre tüketim, gelir ya da sosyal statü bakımından kötü durumda olmak bireyi mutsuz edebilecektir. Yine bireylerin bir karşılaştırma grubunun varlığı durumunda göstereceği davranış bu durum olmadığı zamanki davranıştan farklı olabilecek ve bundan ekonomik süreçler etkilenebilecektir.

Stouffer'ın 1949 yılındaki '2. Dünya Savaşındaki Sosyal Psikoloji Araştırmaları: Amerikan Askeri' isimli iki ciltlik çalışması göreceli yoksunluk ve referans grupları üzerindeki çalışmaların başlangıcı olmuştur. Stouffer'a göre askerler kendilerine daha yüksek rütbe verilmemesine değil, bu rütbelerin hak etmeyenlere verilmesine kızıyorlardı. Ayrıca bir bölgedeki zenci askerler kendilerini diğer bölgedeki zenci askerlerle değil, bulundukları bölgede yaşayan sivil zencilerle karşılaştırıyordu. Bu araştırmayı geniş bir sosyal-psikolojik yazın izledi.

Ekonomi bilimi bu araştırma konusunu nispeten geç ve ancak bir miktar yakalamış durumdadır. Göreceli olarak kötü durumda olan bireylerin tercihlerini belirlemek için yapılması gereken şey bireylerin bu durumdan ne kadar hoşnutsuz olduklarını bir şekilde ölçmek ve fayda fonksiyonlarını buna göre tanımlamaktır. Bu hoşnutsuzluğu ölçmek için kullanılabilir bir ölçüt Runciman (1966) tarafından ortaya atılmış, ölçüte Yitzhaki (1979) tarafından atılmıştır. Bu göreceli yoksunluk (GY) indeksi, her bir birey için, popülasyonda bu bireyin gelirinden daha yüksek gelire sahip kişilerin oranıyla, bu kişilerin gelirlerinin bireyin gelirinden ortalama farkının çarpımı yoluyla bulunmaktadır (bkz. Stark ve Hyll, 2011).

Kendini referans grubuna kıyasla daha kötü durumda hisseden bir birey buna çeşitli tepkiler verebilir; çalışma çabasını artırmak, kaçmak (göç etmek), verimliliği arttırmak amacıyla beşeri sermayeye daha fazla yatırım yapmak ve referans grubundaki bireyleri sabote etmek gibi. Bireyin vereceği tepki temel olarak ekonomik ve sosyal çevreye, kişinin önündeki fırsatlara, tepkinin ne kadar süre içerisinde verildiğine, sosyal ve kültürel normlara, bireysel algılara, tercih ve

yeteneklere bağlıdır. Stark ve Taylor (1991) göreceli yoksunluğun göç üzerine etkisini araştırmıştır. Bireylerin tepkileri üzerine benzer çalışmalar Zizzo ve Oswald (2001), Luttmer (2005), Fliessbach vd. (2007), Blanchflower ve Oswald (2008), Takahashi vd. (2009) olarak sıralanabilir.

Bu çalışmalar öznel refah (subjective wellbeing) ve kalkınma çalışmalarının merkezide olan sorularının çoğu arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle çalışmamız bireysel algıların ekonomik sonuçları olabileceği fikrinden yola çıkarak GY duygusunun bireysel kararı ve dolayısıyla büyümeyi nasıl etkileyeceği sorusuna yanıt aramaktadır. Çalışmadaki amacımız GY'nin çalışma çabasına ve dolayısıyla büyüme üzerine etkisini araştırmaktır. Daha özel olarak eşitsizlik sonucu artan GY duygusunun kişilerin tercihlerinde yaratacağı etki sonucu büyümenin nasıl etkileneceğinden yola çıkarak büyüme ile eşitsizlik arasındaki ilişkiyi el almak.

Literatürde eşitsizlik ile büyüme arasındaki ilişki pek çok sayıda çalışma tarafında incelenmiş, ancak farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Acaba bu iki değişken arasındaki ilişki GY'nin bireylerde yarattığı negatif fayda dikkate alındığında nasıl değişir? Eşitsizlik büyümeyi hangi koşullarda artırır, hangi koşullarda azaltır? Bu soruları cevaplamak için servet dağılımındaki eşitsizlik ve zenginleşme (servet yaratma) arasında nedensel bağlantı kuran bir teorik model geliştirilmiştir. Burada göstermek istediğimiz, eşitsizlikteki bir artışı takiben, statü arzusu ile beraber servet birikiminin teşvik edilmiş olabileceğidir. Bireyin statü arzusu GY olarak, bireyin serveti ise statünün belirleyicisi olarak düşünülebilir. Bu modelde, bireylerin amaç fonksiyonları GY içerecek şekilde yenilmiş, daha sonra bireylerin göreceli servet durumlarındaki değişikliklere tepki olarak hangi durumlarda daha fazla çalışabilecekleri ve bunun ekonomilerde eşitsizliği ve ekonomik büyümeyi nasıl etkileyebileceği incelenmiştir.

Eşitsizliğin büyüme üzerine etkisi özellikle ekonomi politikası için önemlidir. Herhangi bir hükümetin vergi politikası ekonomide zenginliğin farklı sınıflar arasında yeniden dağıtılması anlamına gelir. Bizim modelimiz bireylerin fayda fonksiyonunun ve dolayısıyla tercihlerinin GY'den etkilendiği durumda eşitsizliğin büyümeye etkilerinin ve zenginden fakire bölüş hükümet transferlerinin ekonomiyi nasıl etkilediğini görmemize olanak sağlayacak. Bu anlamda modelimizin politika yapıcılar için yol gösterici olması beklenmektedir.

Makale özetinin diğer bölümlerinde önce ilgili literatür özetlenmiş, daha sonra sırasıyla kullanılan ve yöntemler anlatılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ulaşılan bulgular açıklanmasından sonra sonuç ve tartışma bölümü ile özetin ana metni sonlandırılmıştır.

II. LİTERATÜR ÖZETİ

Kuznet'in (1955) eşitsizlik ve büyüme arasında ters yönlü U şeklinde ilişki bulan çalışmasından sonra bu ilişki birçok ampirik çalışmada incelenmiş ve nedenini açıklayamaya yönelik birçok teorik model geliştirilmiştir. Bu konudaki klasik yaklaşım tasarruf eğiliminin gelirle birlikte artacağı bu nedenle zenginden fakire yapılacak bir gelir transferinin tasarruf, servet birikimi ve büyümeyi azaltacağı. Dolayısıyla ilk çalışmalar büyüme ile eşitsizlik arasında pozitif bir ilişkiye vurgu yapmıştır (Kaldor, 1955). Sonraki yıllarda ise eşitsizlik ile büyüme arasındaki nedenselliğin büyümeden eşitsizliğe doğru olduğu ve eşitsizliğin büyümeyi etkilemediği görüşü öne çıkmıştır.

1990'lı yıllarda ise eşitsizliğin büyümeye etkilerini inceleyen ampirik ve teorik çalışmalarda bu klasik görüşe karşı yönde bulgular bulunmuştur. Galor ve Zeira'nın (1993) öncülüğünde birçok çalışma gelir dağılımının büyüme üzerine belirgin etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmaların çoğunda makro iktisadi davranışı ortaya koymadaki temel unsur heterojenliktir. Kredi piyasasında eksik rekabet (Galor ve Zeira, 1993; Piketty, 1997; Aghion vd., 1999; Aghion ve Bolton, 1997; Fershtman vd., 1996), politik iktisat (Perotti, 1993; Bertola, 1993; Alesina ve Rodrik, 1994; Persson ve Tabellini, 1994; Benabou, 1996), sosyal huzursuzluk (Hibbs, 1973; Venieris ve Gupta, 1986; Gupta, 1990; Alesina ve Perotti, 1996; Benhabib ve Rustichini, 1998) eşitsizlik ile büyümeyi ilişkilendirmede en yaygın kullanılan mekanizmalardır. Son yıllarda ise bazı araştırmalara eşitsizliğin girişimcilik üzerinden büyümeye etkisi ele alınmıştır (Chou ve Talmain, 1996; Matsuyama, 2000; Mani, 2001; Zweimuller, 2000).

Yukarıda kısaca anlatıldığı gibi ekonomik büyüme ve eşitsizlik ilişkisi üzerine geniş bir literatür mevcuttur. Aşağıda bu literatürün sadece çalışma konusu ile yakından ilgili kısmından, yani GY değişkeninin ekonomik büyüme üzerine etkileri ve GY değişkeninin fayda fonksiyonuna dahil edilmesi ile benzer çalışmalardan bahsedilecektir.

Son yıllarda yukarıda bahsi geçen çalışmaların yanı sıra sosyal ödüllerin (social rewards) doğrudan etkilerini ekonomik büyüme modellerine dahil eden bir teorik literatür dalı ortaya çıkmıştır. (Cole vd., 1992; Fershtman vd., 1996; Konrad, 1992; Zou, 1994). Bu çalışmalarda tüketimin yanında bireye saygınlık ve statü kazandıran sosyal ödüllerin varlığı ve kişiye sağladığı fayda vurgulanmaktadır. Bu modellerin çıkış noktası, bireylerin para kazanma amacına ek olarak saygınlık ve statü elde etmek için de ekonomik faaliyetlere katıldıkları gözlemdir (Frank, 1985; Veblen, 1912; Easterlin, 1995; Clark ve Oswald, 1996; Neumark ve Postlewaite, 1998). Para kazanmaya ek olarak saygınlık kazanma güdüsünün bireylerin davranışlarını ve tercihlerini, dolayısıyla da büyümeyi etkileyeceği vurgulanmaktadır. Bu çalışmaların ortak özelliği göreceli kaygının (relative concern) bir başka deyişle bireyin toplumdaki göreceli pozisyonunun ya da statüsünün dikkate alınmasıdır.

Toplumdaki statü ya da göreceli kaygının (relative concern) büyüme modellerine dahil edilmesinde farklı yöntemlere başvurulmuştur. En yaygın olarak kullanılan yöntem bireyin fayda fonksiyonunun onun toplumdaki statüsünden etkilenecek şekilde tanımlanmasıdır. Statü tanımında ise farklı göstergeler kullanılmıştır. Mutlak servet (Zou, 1994).

göreceli servet (Long ve Shimomura, 2004; Futagami ve Shibata, 1998; Pham, 2005), bireyin gelirine göre nüfus sıralamasındaki yeri (Corneo ve Jeanne, 2001), bireyin tüketim dağılımındaki yeri (Hopkins ve Kornienko, 2006), bireyin beşeri sermaye birikimi (Fershtman vd., 1996) statü göstergesi olarak kullanılan değişkenlerdendir. Bazı çalışmalarda doğrudan fayda sağlayan 'normal mallar' ile bireye başka bireylerin zararına fayda sağlayan 'statü malları' arasındaki fark vurgulanmıştır (Cooper vd., 2001).

Literatürde çalışmamızdakine benzer şekilde eşitsizliğin büyüme üzerine etkisini göreceli kaygı etkisini dikkate alarak inceleyen sadece birkaç çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda göreceli kaygıyı farklı şekilde modellenmiş ve farklı sonuçlar bulunmuştur.

Bireylerin tüketim ve göreceli servete bağlı sosyal statüden fayda sağladığı, bireysel servetin ise tam olarak bilinmediği bir ekonomide bireyler toplumdaki statülerine dair algıyı yükseltmek ve yüksek sosyal sınıf olarak bilinmek adına servet biriktirirler. Bu modelde eşitsizliğin çok yüksek olması da, çok düşük olması da servet birikimini ve büyümeyi azaltır. Servet birikimi ve büyüme için orta seviyede eşitsizlik idealdir. Yüksek eşitsizliğin azaltılması, zenginle fakirin servetleri arasındaki farkı azaltarak fakirlerin birikim yaparak zenginlere yetişebilme güdüsünü artırır. Ancak eşitsizliğin çok az olduğu yoğunlaştırılmış bir servet dağılımında servetin bireyin toplumdaki sıralaması hakkındaki sinyali daha az bilgi içermeye başlar. Bu durumda servet birikiminin marjinal statü kazanımı ile birlikte servet biriktirme güdüsü de azalır (Corneo ve Jeanne, 1999).

Sosyal statünün bireylerin servet sıralamasındaki yeri olarak tanımlandığı bir başka modelde ise servet eşitsizliğinin büyümeyi azaltacağı bulunmuştur. Bu modelde eşitsizlik göreceli zenginlerin statü koruma amacıyla servet birikimi yapma isteğini azaltır. Eşitlikte ise servet biriktirme güdüsü daha fazladır. Şöyle ki, sosyal rekabetin gelir grupları arasında geçiş yapma olasılığına bağlı olarak tanımlandığını düşünelim. Daha eşit bir toplumda gelir grupları arasında geçiş yaparak sosyal statü artırma olasılığı yüksek olduğu için daha eşitlik fazla rekabet, daha fazla yatırım ve hızlı büyüme getirir (Corneo ve Jeanne, 2001).

Eşitsizlik ile büyüme arasında belirsiz bir ilişki bulan bir diğer çalışmaya göre eşitsizlik ile büyüme arasındaki ilişkinin yönü toplumun en alt tabakadaki bireylere nasıl davrandığına, onları nasıl gördüğüne bağlıdır. Eğer bu grup toplumdaki dışlanıyorsa, servetin yeniden dağıtımı onların üretimini değil tüketimi artırarak büyümeyi azaltır. Ancak eğer bu grup toplumla barışık ise yeniden dağıtım büyümeyi artırabilir (Hopkins ve Kornienko, 2006).

Yukarıda anlatılan çalışmalar göstermektedir ki statünün hangi değişkene bağlı olarak tanımlandığı önemlidir. Statü servet birikimine bağlı ise, bireyler statü artışı için servet biriktirmek isterler (Corneo ve Jeanne, 1999); statü gösteriş tüketimine bağlı ise, bireyler statü artışı için harcama yapmak isterler. Bu da verimli olarak kullanılacak kaynakların israfına yol açarak ekonomik büyümeyi negatif etkiler (Hopkins ve Kornienko, 2006).

Bir diğer önemli husus, referans noktasının seçimidir. Ampirik çalışmalar kıyaslamaların asimetrik olduğunu bulmuştur. Diğer bir deyişle, bireyler kayıp korkusu sergilerler: referans noktasının altında bulunmanın yarattığı zarar, üstünde bulunmanın yarattığı faydadan fazladır (Tversky ve Kahneman, 1991; Clark ve Oswald, 1996; Senik, 2009). Ayrıca kıyaslamalar çoğunlukla üst gruba göre yapılır (Ferrer-i-Carbonell, 2005). Bu asimetrik kıyaslamalar da göstermektedir ki bireyin toplumsal sıralamada kaçınıcı sırada yer aldığı bir statü göstergesi olarak tek başına yeterli değildir. Bunun yerine daha hassas bir gösterge olarak refah sıralamasında bireyin üstünde yer alanların bireylerle mukayesesine dayanan göreceli yoksunluk (GY) kullanılabilir.

GY ölçümünde refah sıralamasında bireyin üstünde olanların toplumdaki payı bireyden ortalama ne kadar fazla servete sahip oldukları ile ağırlıklandırılır. Bu durumda fayda fonksiyonundaki statü göstergesi yerine bir önceki cümlede tanımlanan GY göstergesi bir zarar (disutility) kaynağı olarak dahil edilebilir. Sıralamada bireyin üstündekilerin toplumdaki payı ne kadar yüksekse ve servet bakımından bireyle bu kişiler arasında ne kadar çok fark varsa, bireyin hissettiği GY o kadar fazladır (Stark, 2006).

Büyüme modellerine GY çok yakın tarihlerde dahil edilmeye başlanmıştır ve bu konuda kısıtlı sayıda makale yayınlanmıştır. Örneğin, GY'nin fayda fonksiyonuna eklendiği bir modelde Peng (2008) bireylerin GY'yi azaltmak için tasarruflarını arttırdıklarını ve bunun da büyümeyi artırdığını göstermiştir. Bu çalışmada servet eşitsizliği ile büyüme arasında zıt yönlü bir ilişki bulunmuştur. Eşitsizlik artarsa, belli bir tasarruf seviyesi için, ekstra tasarrufun GY'de yarattığı azalış küçülür, bu da daha fazla tasarruf yapma güdüsünü törpüleyerek büyümeyi azaltır. Ancak başka bir makalede servete bağlı Gini katsayısı ile büyüme arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkmaktadır; yani, tam ters yönde bir sonuca ulaşılmıştır. Bu makalede daha çok eşitsizlik altında (yüksek Gini katsayısı) toplumda bireylerin hissettiği toplam GY'un de çok olacağı gösterilmektedir. Yüksek GY azaltma güdüsü ise servet birikimi ve büyümeyi arttıracaktır. Dolayısıyla eşitsizlik ile büyüme arasında pozitif bir ilişki ileri sürülmüştür. Burada eşitsizlik artışı, GY hissini ve dolayısıyla statü artırma güdüsünü artırarak büyümeyi desteklemektedir (Stark, 2006). Bizim teorik modelimiz büyüme ile eşitsizlik arasındaki ilişkiyi GY etkisi altında incelerken bu farklı görüşleri birleştirerek şekilde hangi koşullar altında pozitif hangi koşullar altında negatif bir ilişki olduğunu çıkarmayı ve yazındaki eksikliği gidermeyi hedeflemektedir.

III. GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmada GY'nin fayda fonksiyonuna dahil edilmesi ile büyüme ve eşitsizlik arasındaki ilişkinin nasıl değiştiğini sorguladık. Kurduğumuz modelde sonsuz dönem yaşayan, fayda maksimizasyonu yapan, sermaye ve işgücünü birleştirerek tek bir tüketim malı üreten hanelerin olduğunu varsaydık. Tüketime faydayı arttırdığını, GY ve çalışmanın (işgücü arzı) ise faydayı azalttığını varsaydık. Böylece bir hanenin beklenen faydasının bugünkü değeri şu şekilde ifade edildi:

$$U_t^i = E_t \left[\int_{t=0}^{\infty} e^{-\rho t} (\ln c_t^i - s \ln D_t^i - \eta \ln l_t^i) dt \right], i \in (0,1) \quad (1)$$

Bir bütçe kısıt altında maksimize edilen beklenen fayda c tüketimi, D GY'yi, l ise çalışmayı göstermektedir. Modelimizde GY, servet sıralamasında bireyin üstünde yer alanların bireyden ortalama olarak ne kadar yukarıda oldukları ile bireyin üstündeki bireylerin nüfus içindeki payının çarpımı olarak tanımlanmıştır. Buna göre t zamanında servetin nüfustaki toplam dağılım fonksiyonunu $F_t(k)$ ise GY ölçütü:

$$D_t^i = D_t(k_t^i) = \int_{k_t^i}^{\infty} [1 - F_t(z)] dz \quad (2)$$

şekilde hesaplanmaktadır.

Yukarıda tarif edilen optimizasyon probleminin birinci derece koşulları yazılıp dengeli büyüme durumunda gerçekleşmesi gereken şartlar tespit edilmiştir. Bu şartlar altında GY, eşitsizlik ve büyüme arasındaki ilişkinin neyle bağlı olduğu sorgulanmıştır. Bu şekilde kullandığımız modelde büyüme ile GY arasındaki ilişkiyi incelemek için yeni bir etki kanalını dahil ediyoruz. Bu da, bireylerin GY hissetmeleri sonucunda çalışma çabalarını artırmalarıdır. Servet eşitsizliği sadece parasal getiri farkı yaratarak değil statü farkı yaratarak da çaba güdüsünü artırır.

IV. BULGULAR

Eşitsizlik, GY ve büyüme arasındaki ilişkinin teorik olarak incelendiği çalışmada, servet eşitsizliğinin statü arzusu yaratma vasıtasıyla büyümeyi artırıp artırmadığı sorgulanmıştır. Model çözümü sonrası ekonomideki dengeli büyüme oranı ve GY fonksiyonun sırasıyla aşağıdaki şekilde tanımlanacağı bulunmuştur:

$$g = r - (1 - \eta) \frac{c}{k} \quad (3)$$

$$D_t(k) = \frac{1}{\theta} k_{0,t}^{\theta+1} k^{-\theta}, \theta > 0 \quad (4)$$

Model çözümünde θ ile diğer parametreler arasında aşağıdaki ilişkinin sağlanması gerektiği bulunmuştur:

$$\theta = \frac{(\beta - r + g)(1 - \eta)}{s(r - g)} \quad (5)$$

Temel sonuç olarak eşitsizliğin büyümeye etkisinin ne yönde olduğunun kesin olarak belirlenemeyeceği, bu etkinin bireylerin tüketim, çalışma ve GY'ye ne kadar önem verdiğine bağlı olarak değişeceği bulunmuştur. Eşitsizlik büyümeyi belli şartlar altında artırırken başka şartlar altında azaltabilmektedir.

Eğer GY'ye verilen önemin artması (yani GY'nin bireyi daha fazla rahatsız etmesi) büyümeyi artırıyorsa, eşitsizlik büyümeyi azaltmaktadır. Bu durumda, servet eşitsizliği arttıkça statü elde etmenin marjinal getirisi azalmaktadır. Servet biriktirmenin getirisi azaldığı için büyüme azalmaktadır. Öte yandan, eğer GY'ye verilen önemin artması (yani GY'nin bireyi daha fazla rahatsız etmesi) büyümeyi azaltıyorsa, eşitsizlik büyümeyi artırmaktadır. Bu durumda, daha eşitsiz bir servet dağılımı altında, birey GY hissinden kurtulmak için servetini artırmayı istemekte ve bunun sonucu olarak büyüme artmaktadır.

Yazında eşitsizlik ve büyüme ilişkisini araştıran ampirik çalışmalar kesin bir sonuca ulaşamamıştır. Bizim çalışmamızdaki modelde ilişkinin hangi şartlar altında ne yönde olacağı tespit edilmiştir. Bu şartların ne durumda sağlandığı ileride yapılacak ampirik ve deneysel çalışmalarla ortaya çıkarılmalıdır. Diğer bir deyişle, bireylerin GY'nin ve çalışmanın yarattığı negatif faydaya karşı tüketime yarattığı pozitif fayda arasında nasıl bir denge kurduğu cevaplanması gereken bir sorudur.

V. SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışma sonucunda bireylerin kendilerini toplumdaki diğer bireylerle kıyaslamalarının yaşadıkları göreceli yoksulluk duygusunun davranışları dolayısıyla büyümeyi etkilediği ortaya çıkmıştır. Servet eşitsizliğinin yarattığı GY duygusu belli koşullar altında kişinin servet biriktirme güdüsünü artırarak büyümeye destek verebilir. Koşullar farklı olduğunda eşitsizliğin değil eşitliğin büyümeye destek verdiği ortaya çıkmaktadır. Bu koşulların hangi durumlarda gerçekleştiğinin tespiti, ileride yapılacak ampirik ve deneysel çalışmaların görevidir. Bireylerde GY hissini hangi etkenlerle ortaya çıktığını ve bireylerin bu hisse nasıl tepkiler verdiğini anlamak ekonomik süreçleri yorumlama ve politika önerileri geliştirme açısından oldukça önemlidir. Örneğin, yoksullara verilen yardımlar gibi yeniden dağıtım amaçlı politikalar yoksullarda GY hissini azaltarak yoksulları çalışmamaya itebilir.

böylece hem ülkenin toplam gelirini azalabilir, hem de uzun vadede gelir dağılımındaki eşitsizlik artabilir. Dolayısıyla yoksul kesime yapılan yardımların türü ve şekli önemlidir. Başka bir uygulama alanı olarak toplumların birleşmesini ele alalım. Eğer bireyler için GY önemli ise, görece yoksul bir toplum, birleşme sonrası kendini zengin toplumun fertleriyle kıyaslayacağından kendini eskiye göre daha kötü hissedebilecektir (örnek: Doğu ve Batı Almanya'nın birleşimi sonrası Doğu Almanların artan kişi başı gelirlerine rağmen düşen mutluluk seviyesi). Aynı durum ülke içi göç dinamikleri için de geçerlidir. Konu ile ilgili uygulama alanları oldukça çeşitlidir. Örneğin, işverenlerin çalışanlarına verdikleri ödül veya terfilerin nasıl algılandığının ve beşeri sermaye birikiminin çalışma isteğini nasıl etkilediğinin bilinmesi de çalışmamızda ele alınan GY'nin bireysel kararları etkilemesi ile doğrudan etkilidir. Göreceli yoksunluğun mutluluk ve özellikle de davranışlar üzerindeki etkilerinin araştırılması verimli bir çalışma sahası olarak görülmektedir. Bu çalışma ise GY hissinin servet eşitsizliği ve büyümeye etkisinin teorik modellemesiyle yazına önemli katkı yapacak niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Aghion, P. and Bolton, P. "A Trickle-Down Theory of Growth and Development with Debt Overhang", *Review of Economic Studies*, 64, 2, 1997 151-162.
- Aghion, P., Caroli, E. Garcia-Penalosa, C. "Inequality and Economic Growth: The Perspective of the New Growth Theories", *Journal of Economic Literature*, 37, 4, 1615-1660.
- Alesina, A., Rodrik, D. 1994. "Distributive Politics and Economic Growth", *Quarterly Journal of Economics*, 109, 2, 1999, 465-490.
- Alesina, A., Perotti, R. "Income distribution, political instability, and investment", *European Economic Review*, Elsevier, 40, 6, 1996, 1203-1228.
- Benabou, R. "Inequality and Growth" *NBER Macroeconomics Annual*, 1996, 11-73.
- Benhabib, J., Rustichini, A. "Social Conflict and Growth", *Journal of Economic Growth*, 1, 1, 1998, 143-158.
- Bertola, G. "Factor Shares and Savings in Endogenous Growth", *American Economic Review*, 83, 1993, 1184-1198.
- Blanchflower, D. G., Oswald, A. J. "Hypertension and Happiness Across Nations." *Journal of Health Economics*, 27, 2, 2008, 218-233.
- Bossert, W., D'Ambrosio, C. "Reference groups and individual deprivation." *Economics Letters*, 90,3,2006, 421-426.
- Chou, C.F., Talmain, G. "Redistribution and Growth: Pareto Improvements", *Journal of Economic Growth*, 1, 1996, 505-523.
- Clark, A. E., Oswald, A. J. "Satisfaction and comparison income". *Journal of Public Economics*, 61, 1996, 359-381.
- Cole, H. L., Mailath, G. J., Postlewaite, A. "Social Norms, Savings Behavior, and Growth", *Journal of Political Economy*, 100, 1992, 1092-1125.
- Corneo G, Jeanne, O. "Pecuniary emulation, inequality and growth", *European Economic Review*, 43, 1999, 1665-1678.
- Corneo G, Jeanne, O. "Status, the distribution of wealth, and growth", *The Scandinavian Journal of Economics*, 103, 2001, 283-293.
- Easterlin, R. A. 1995. "Will Raising the Incomes of All Increase the Happiness of All?", *Journal of Economic Behavior and Organization*, 27, 35-47.
- Ebert, U., Moyes, P. "An Axiomatic Characterization of Yitzhaki's Index of Individual Deprivation." *Economics Letters*, 68, 3, 2000, 263-270.
- Ferrer-i-Carbonnel, A. "Income and well-being: an empirical analysis of the comparison income effect", *Journal of Public Economics*, 89, 2005, 997-1019.
- Fershtman, C., Murphy, K. M., Weiss, Y. "Social Status, Education, and Growth", *Journal of Political Economy*, 104, 1, 1996, 108-32.
- Fliessbach, K., Weber, B., Trautner, P., Dohmen, T., Sunde, U., Elger, C.E., Falk, A. "Social comparison affects reward-related brain activity in the human ventral striatum", *Science*, 318, 2007, 1305-1308.
- Frank, R. *Choosing the Right Pond*, Oxford University Press, New York, 1985.
- Futagami, K., Shibata, A. "Keeping one step ahead of the Joneses: Status, the distribution of wealth, and long run growth", *Journal of Economic Behavior & Organization*, Elsevier, 36, 1, 1998, 109-126.
- Galor, O., Zeira, J. "Income Distribution and Macroeconomics", *Review of Economic Studies*, 60, 1, 1993, 35-52.
- Gupta, D. *The Economics of Political Violence*, Praeger, New York, 1990.
- Hibbs, D. *Mass Political Violence: A Cross-Sectional Analysis*, Wiley, New York, 1973.
- Hopkins, E., Kornienko, T. "Inequality and growth in the presence of competition for status", *Economics Letters*, 93, 2, 2006, 291-296.
- Kaldor, N. "Alternative Theories of Distribution Source: The Review of Economic Studies", *The Review of Economic Studies Ltd*, 23,2, 1955, 83-100.
- Konrad, K. "Wealth Seeking Reconsidered", *Journal of Economic Behavior and Organization*, 18, 1992, 215-227.
- Kuznets, S. "Economic Growth and Income Inequality", *American Economic Review*, 45,1, 1955, 1-28.
- Long, N.V., Shimomura, K. "Relative wealth, status seeking and catching-up", *Journal of Economic Behavior and Organization*, 53, 2004, 529- 542.
- Luttmer, E.F.P. "Neighbors as negatives: relative earnings and well-being", *Quarterly Journal of Economics*, 120, 2005, 963-1002.
- Mani, A. "Income Distribution and Demand Constraint", *Journal of Economic Growth*, 6, 2, 2001, 107-133.
- Matsuyama, K. "The Rise of Mass Consumption Societies", *Center for Mathematical Studies in Economics and Management Science*, Kellogg Graduate School of Management, Northwestern University, discussion paper, no. 1289, 2000.
- Neumark, D., Postlewaite, A. "Relative Income Concerns and the Rise in Married Women's Employment", *Journal of Public Economics*, 70, 1998, 157-183.

- Peng, B. "Relative deprivation, wealth inequality and economic growth", *Journal of Economics*, 94, 2008, 223-229.
- Perotti, R. "Political Equilibrium, Income Distribution and Growth", *Review of Economic Studies*, 60, 4, 1993, 755-776.
- Persson, T., Tabellini, G. "Is Inequality Harmful for Growth? Theory and Evidence", *American Economic Review*, 84, 3, 1994, 600-621.
- Pham, T. K. C. "Economic growth and status-seeking through personal wealth", *European Journal of Political Economy*, vol. 21, 2, 2005, 407-427.
- Piketty, T. "The Dynamics of the Wealth Distribution and Interest Rates with Credit Rationing", *Review of Economic Studies*, 64, 2, 1997, 173-189.
- Runciman, W. G. *Relative Deprivation and Social Justice*. University of California Press, Berkeley, 1966.
- Senik, C. "Direct evidence on income comparisons and their welfare effects", *Journal of Economic Behavior and Organization*, 72, 2009, 408-424.
- Stark, O. "Status Aspirations, Wealth Inequality and Economic Growth", *Review of Development Economics*, 10, 1, 2006, 171-176.
- Stark, O., Hyll, W. "On the economic architecture of the workplace: Repercussions of social comparisons among heterogeneous workers", *Journal of Labor Economics*, 29, 2, 2011, 349-375.
- Stouffer, S.A., Lumsdaine, A.A., Lumsdaine, M.H., Williams, R.M. Jr., Smith, M.B., Janis, I.L., Star, S.A., Cottrell, L.S. Jr. *The American Soldier: Combat and Its Aftermath*, Vol. II. *Studies in Social Psychology in World War II*, Princeton University Press, Princeton, 1949.
- Takahashi, H., Kato, M., Matsuura, M., Mobbs, D., Suhara, T., Okubo, Y. "When your gain is my pain and your pain is my gain: neural correlates of envy and schadenfreude", *Science*, 323, 2009, 937-939.
- Tversky, A., Kahneman, D. "Loss aversion in riskless choice: a reference dependent model", *Journal of Economic Literature*, 106, 1991, 1039-1061.
- Veblen, T. *The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions*, The Macmillan Company, New York, 1912.
- Venieris, Y., Gupta, D. "Income Distribution and Sociopolitical Instability as Determinants of Savings: A Cross-Sectional Model", *Journal of Political Economy*, 94, 1986, 873-883.
- Yitzhaki, S. "Relative deprivation and the Gini coefficient." *The Quarterly Journal of Economics*, 93, 2, 1979, 321-324.
- Zizzo, D., Oswald, A.J. "Are people willing to pay to reduce others' incomes? *Annales d'Economie et de Statistique*, ENSAE, 63-64, 2001, 39-65.
- Zou, H. F. "The Spirit of Capitalism and Long-run Growth", *European Journal of Political Economy*, 10, 1994, 279-293.
- Zweimüller, J. "Schumpeterian entrepreneurs meet Engel's law: the impact of inequality on innovation-driven growth", *Journal of Economic Growth*, 5, 2, 2000, 185 - 206.

1883

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ